

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS**

VšĮ „Prieraišiosios tėvystės centras“
A. Vivulskio g. 10A-10, 03221 Vilnius

2013-09-06 Nr.(1.20-2013-34)-2
į 2013-07-30 Prašymą

Kopija
Sveikatos apsaugos ministerijai
Vilniaus g. 33, Vilnius

**DĖL VAIKŲ TEISIŲ IR TEISĖTŲ INTERESŲ GIMDYMO NE STACIONARUOSE
METU UŽTIKRINIMO**

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje išnagrinėtas VšĮ „Prieraišiosios tėvystės centras“ kreipimasis, kuriame prašoma pareikšti poziciją, ar teisinis reglamentavimas, užtikrinantis medicinos specialistų dalyvavimą gimdant ne stacionare (namuose, gimdymo centruose) pažeistų vaikų (naujagimių) teises bei, ar nepažeidžia vaikų (naujagimių) teisių esamas teisinis reglamentavimas, pagal kurį kompetentingiems sveikatos priežiūros specialistams draudžiama teikti pagalbą gimdymo namuose metu, tokiu būdu neužtikrinant kiek įmanoma maksimalaus saugumo tiek gimdančioms motinoms, tiek naujagimiams.

Atsižvelgiant į VšĮ „Prieraišiosios tėvystės centras“ bei kitų kompetentingų institucijų (Sveikatos apsaugos ministerijos, Lietuvos akušerių sąjungos, Lietuvos akušerių ginekologų draugijos, Neonatologijos asociacijos, VU Akušerijos ir ginekologijos klinikos, VšĮ Kauno klinikos¹) nuomonę dėl gimdymų ne stacionariose sveikatos priežiūros įstaigose (namuose, gimdymo centruose ir pan.; toliau – namuose) bei poreikio reglamentuoti planuotus gimdymus namuose, paminėtina, jog Jungtinių Tautų vaiko teisių deklaracijos preambulėje ir Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos, kurią ratifikuodama Lietuva įsipareigojo užtikrinti joje pripažintų vaiko teisių įgyvendinimą, preambulėje konstatuojama, kad vaikui, atsižvelgiant jo fizinį ir protinį nesubrendimą, reikia ypatingos apsaugos ir priežiūros, taip pat atitinkamos teisinės apsaugos, tiek iki gimimo, tiek ir po jo. Minėtos nuostatos iš esmės yra pakartotos pagrindiniame nacionaliniame vaiko teisių apsaugą reglamentuojančiame dokumente – Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, kurio 4 straipsnio 4 punkte įtvirtintos nuostatos ir vienas iš principų, kurių privalo laikytis tėvai, kiti teisėti vaiko atstovai, valstybės, vietos savivaldos ir visuomeninės institucijos, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys, - jog kiekvienam vaikui – tiek iki gimimo, tiek ir po jo – turi būti garantuota galimybė būti sveikam ir normaliai vystytis fiziškai bei protiškaui <...>.

Nagrinėjamu atveju aktualūs Vaiko teisių konvencijos 6 straipsnis ir Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 7 straipsnio 1 dalis, garantuojantys vaiko teisę į gyvybę bei į didžiausią galimybę gyventi, sveikai vystytis ir augti. Vaiko teisių deklaracijos 4 principas taip pat įtvirtina

¹ Institucijų raštai dėl gimdymų ne stacionariose sveikatos priežiūros įstaigose, paskelbti interneto svetainėje <http://gimimas.lt>.

vaiko teisę sveikai augti ir bręsti bei nurodo, jog šios teisės įgyvendinimui būtinos ypatinga priežiūra ir apsauga, kuri turi būti teikiama ir vaikui, ir jo motinai, įskaitant tinkamą priešgimdyminę ir pogimdyminę priežiūrą. Vaiko teisių konvencijos 24 straipsnio ir Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 8 straipsnio nuostatos, garantuoja vaikui, laikantis nediskriminavimo principo, teisę naudotis „tobuliausiomis sveikatos sistemos paslaugomis“ ir „ligų gydymo ir sveikatos atstatymo priemonėmis“ bei įpareigoja valstybę rūpintis, jog nė vienam vaikui nebūtų atimta teisė naudotis tokiais sveikatos apsaugos sistemos paslaugomis, imantis priemonių, leidžiančių teikti motinoms reikalingas sveikatos apsaugos paslaugas priešgimdyminiu ir pogimdyminiu laikotarpiu, sudaryti vaikui sveiką ir saugią aplinką, sumažinti naujagimių mirtingumą ir kt.

Nagrinėjant specialistų nuomones dėl gimdymų namuose įteisinimo ir kt., atkreiptas dėmesys į tai, kad nuomonės šiuo klausimu yra kardinaliai išsiskyrę. Sveikatos apsaugos ministerijos nuomone, akušerijos paslaugų teikimas namuose būtų tam tikras žingsnis atgal dėl gimdyvėms ir naujagimiams teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų saugumo užtikrinimo. Turint omenyje šį bei ministerijos pastebėjimą, jog „gimdant namuose sumažėja intervencijų gimdyvėms, perinatalinis mirtingumas išlieka panašus, tačiau naujagimių mirtingumo rizika yra 2-3 kartus didesnė“ (Sveikatos apsaugos ministerijos 2012-07-04 raštas Nr. (10.3-33)10-5732), darytina išvada, jog viena iš didžiausių grėsmių gimdymų namuose atveju yra grėsmė motinos gyvybei ir sveikatai bei dar didesnė grėsmė naujagimio gyvybei ir sveikatai. Tačiau turint omenyje VŠĮ „Prieraišios tėvystės centras“, VŠĮ Kauno klinikų ir kitų specialistų pastebėjimus, darytina išvada, kad draudimas gauti akušerijos paslaugas namuose, kurios yra būtinos kiekvienu atveju, net ir nekilus jokių komplikacijų ar pan., nepakeičia kai kurių tėvų nuomonės ir sprendimo dėl gimdymo namuose net ir nedalyvaujant sveikatos priežiūros specialistui, dėl ko grėsmės, kylančios motinos ir naujagimio gyvybei ir sveikatai, yra dar didesnės. Taip pat neatmestina prielaida, jog tėvų apsisprendimo dėl gimdymo namuose metu ir sprendimo įgyvendinime gali tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvauti sveikatos priežiūros specialistai.

Tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose akcentuojama, jog imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, svarbiausia – vaiko interesai. Prioritetinės vaiko teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principas yra visuotinai privalomas, jo privalo laikytis tėvai ir kiti teisėti vaiko atstovai, valstybės, vietos savivaldos ir visuomeninės institucijos ir kt. Šis principas reiškia, kad tiek priimant teisės aktus, tiek juos taikant, tiek sprendžiant klausimus, kurių teisės aktai nereglamentuoja, visada būtina įvertinti sprendimą ar bet kokį veiksma vaiko interesų požiūriu bei užtikrinti, kad jie nebūtų pažeisti. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos nuomone, gimdymas namuose, neesant galimybės ir garantijos suteikti vaikui reikalingą pagalbą ir paslaugas, neatitinka geriausių vaiko interesų, pamatinių vaiko teisių apsaugos principų ir nuostatų.

Europos Bendrijos parengtame veiksmų sveikatos srityje strateginiame dokumente² pažymima, jog sveikatos politika turi būti pagrįsta geriausiais turimais moksliniais įrodymais, gautais iš patikimų duomenų ir informacijos bei atitinkamų mokslinių tyrimų. Tačiau diskusijose apie gimdymų namuose rizikos ir naudos santykį, patikimų įrodymų šaltiniai yra riboti³. Pastebėtina, jog Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos žiniomis, nėra patikimų statistinių duomenų bei atliktų studijų apie gimdymų namuose paplitimą ir pasekmes Lietuvoje.

Apibendrinant tai, kas aukščiau išdėstyta, pažymėtina, jog Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga neskatina vaikų gimdymo namuose, taip pat nekvestionuoja tėvų pirmenybės

² Baltoji knyga. Kartu sveikatos labui, 2008-2013 m. ES strateginis požiūris. Europos Bendrijų Komisija, Briuselis, 2007.

³ The American College of Obstetricians and Gynecologists. Women's Health Care Physicians. Committee Opinion No. 476, February 2011.

teisių, pareigų ir atsakomybės bei atskirų institucijų skirtingų nuomonių ir argumentų dėl gimdymo namuose, tačiau, atsižvelgiant į prieštaringą profesionalų nuomonę, viešoje erdvėje atsinaujinančias diskusijas šiuo klausimu bei ypatingai siekiant užtikrinti naujagimių saugumą ir sumažinti grėsmes jų gyvybei ir sveikatai gimdymo metu, mano, kad gimdymo namuose (ne sveikatos priežiūros įstaigose) teisinio reglamentavimo galimybės ir kiti susiję klausimai (pvz. dėl sveikatos priežiūros paslaugų infrastruktūros galimybių ir pan.) turėtų būti išsamiai išdiskutuoti specialistų ir kitų suinteresuotų asmenų ir šias diskusijas turėtų (galėtų) organizuoti Sveikatos apsaugos ministerija. Pastebėtina, jog nepaisant viešoje erdvėje (televizijos ir radijo laidose bei internete) vykusių diskusijų dėl valstybės pareigos sudaryti galimybę saugiai gimdyti namuose, bei specialistų pateiktų nuomonių, manytina, jog šis opus klausimas ligi šiol liko tinkamai neišdiskutuotas valstybės lygmeniu.

Taip pat manytina, kad ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas visuomenės, ypatingai būsimų tėvų švietimui dėl atsakingo apsisprendimo pasirinkti gimdymo vietą, ypatingai esamu metu, įvertinant galimas grėsmes naujagimio ir motinos gyvybei ir sveikatai.

Pagarbiai

Lygių galimybių kontrolierė,
pavadojanti vaiko teisių apsaugos kontroliere

Aušrinė Burneikienė